

TÜRÜK

2020, Yıl/Year: 8, Sayı/Issue: 22, ISSN: 2147-8872

TÜRÜK Uluslararası Dil, Edebiyat ve Halkbilimi Araştırmaları Dergisi
TURUK International Language, Literature and Folklore Researches Journal

Geliş Tarihi / Date of Received: 15.07.2020

Kabul Tarihi / Date of Accepted: 19.09.2020

Sayfa / Page: 150-173

Research Article / Araştırma Makalesi

Yazar / Writer:

Dr. Öğr. Üyesi Hasan Özer

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve
Edebiyatı Bölümü

hasanozer71@gmail.com

TARİHİ METİN ÇALIŞMALARINDA KATALOGLAMA SORUNU: TABİRÜ'R- RÜYA MI, VASAYA TERCÜMESİ Mİ?

Öz

Tarihî metinler üzerine yapılan incelemeler, Türkoloji sahası çalışmaları arasında önemli bir yer tutar. Tarihî metinler; üzerlerinde yapılan okuma, çeviri yazı, edisyon kritiği, Türkiye Türkçesine aktarma, ses ve şekil bilgisi incelemeleri, gramatikal dizin, ek dizini, sözlük çalışmaları gibi farklı uğraşlar ile yayımlanarak bilim dünyasının dikkatine sunulmaktadır. Başta Türk dili ve edebiyatı olmak üzere, tarih, iktisat, tıp, teoloji, hukuk, astronomi, antropoloji gibi farklı disiplinlerin ilgili alanına giren tarihî metin çalışmaları yürütülürken çeşitli zorluk ve bilinmezliklerle karşılaşmaktadır. Bu noktada pek çok sorundan bahsetmek mümkündür. Bu sorunların başında, eldeki metni doğru tanımak gelmektedir. Zira doğru tanınmamış/tanıtlanmamış bir eser, pek çok karışıklığa meydan verebilecektir. Bu noktada eserin kataloglanma sürecinde yaşanan hatalı ya da eksik değerlendirmelerin payı büyük olacaktır. Tarihî metinler, saklandıkları koleksiyonlarda kendilerini tanıtan bilgi notları ile tutulurlar. Bu aşama, kütüphanecilik sahasının uzmanlarının çalışmalarıyla gerçekleşmektedir. Bu aşamada yapılacak hata ya da eksiklikler silsileleşebilecek hatalı verilere sebebiyet verecektir. Bu yazıda ilgili durumunun bir örneği olması bakımından Tabirü'r-rüya ismiyle kayda geçirilmiş el yazması üzerinde durulacaktır.

Anahtar Kelimeler: Tarihi metin, Vasaya Tercümesi, Tabirü'r-rüya, kataloglama, el yazması.

**THE PROBLEM OF CATALOGING IN HISTORICAL TEXT WORKS:
TABİRÜ'R-RÜYA or VASAYA TERCÜMESİ?**

Abstract

Studies on historical texts occupy an important place among the studies of Turcology. Historical texts; readings on them, translating text, edition critical of translating into Turkish, phonology and morphology investigations, grammatical index, additional directory is brought to the attention of the published scientific world with different pursuits such as dictionary studies. Various difficulties and unknowns are encountered while conducting historical text studies in the related field of different disciplines such as Turkish language and literature, history, economics, medicine, theology, law, astronomy, and anthropology. It is possible to talk about many problems at this point. One of these problems is getting to know the text correctly. Because a work that is not correctly recognized / introduced could challenge many confusions. At this point, inaccurate or incomplete evaluations experienced in the cataloging process of the work will have a large share. Historical texts are kept with information notes introducing themselves in the collections in which they are stored. This stage takes place with the work of experts in the field of librarianship. Errors or deficiencies to be made at this stage will lead to erroneous data that may be disrupted. In this article, the manuscript recorded with the name "Tabirü'r-rüya" will be emphasized as an example of its related situation.

Keywords: Historical text, Vasaya Tercümesi, Tabirü'r-Rüya, cataloging, manuscript.

Giriş

Türk dili tarihin eski dönemlerinden bu tarafa geniş coğrafyalarda yaşamış kadim ve köklü bir dildir. Bu nedenle dünyanın farklı bölgelerinde, farklı alfabelerle Türk diliyle yazılmış eserlere rastlamak mümkündür. Türk dilinin tarihî metinlerinin incelenerek yayımlanması, Türkiye Türkolojisinin araştırma alanlarından bir tanesidir. "...Türkoloji dendiğinde ilk akla gelen, ötedenberi, dil bilimi (özellikle de tarihî gramercilik) eksenine dayanan metin çalışmalarının oluşturduğu 'Türk Filolojisi'dir. Buna karşılık, gerek edebiyatçılığın, gerekse tarihçiliğin kendince konuları ve özel araştırma metodları olmasına rağmen –ki bunlar aslında bu alanların sınırlarını belirleyici ve dahası onları özelleştiricidir- ülkemizde bu iki alanda yürütülen çalışmaların esasını da öteden beri kaynak metin neşrinin teşkil etmiş olduğu bir gerçektir. Bu gerçeklik şüphesiz bir gerekliliğin sonucudur, o gereklik de yeni ve daha kapsamlı araştırma sonuçları, farklı ve daha doğru yorumlar için güvenilir kaynaklar olarak hâlâ yayımlanmayı bekleyen sayısız kıymetli eser ve belgenin varlığından kaynaklanmaktadır." (Tulum, 2017: 28). Bu kıymetli eserler, dünyanın pek çok yerinde olduğu gibi Türkiye'de de resmi ya da özel kütüphane koleksiyonlarında saklanmaktadır. "Türkiye bugün bütün ilimlerde İslami yazmaların en çok bulunduğu ülkedir.

Arşivlerdeki evraklar ve defterler dışında, bütün Türkiye sathında 250.000 cilt civarında yazma olduğu tahmin edilmektedir. Ortalama olarak bunların 160.000'den fazlası Arapça, 70.000 cilt kadarı Türkçe, 13.000 ciltten fazlası ise Farsçadır. Yunanca, Ermenice, Süryanice yazmalar mahduttur. Bahsedilen 250.000 cilt civarındaki yazmanın 146.000 cilt kadarı İstanbul'da toplanmıştır.” (Şeşen, 1994: 10). Tarihî metinler araştırmacılar tarafından katalog taramaları sayesinde bulunarak gün yüzüne çıkarılmaktadır. “Geçmişte kütüphaneler kart kataloglar kullanmak suretiyle kendi bibliyografik kayıtlarını okuyucuya sunarken bilgi teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte bu kayıtları elektronik ortamda oluşturmaya ve hatta ağ ortamında kullanıma açmaya başlamıştır.” (Kabadayı, 2019: 171) Kütüphanelerin el yazması eserler bölümünde bulunan eserler, Kabadayı'nın da ifade ettiği gibi, araştırmacılar tarafından, önceleri tanıtıcı fişler üzerinden elle taranarak tespit edilebilmekte idi. Tespit edilen eserler mikrofilmler, disketler ya da yoğun diskler aracılığıyla kopya edilerek araştırmacılara verilebilmekteydi. Son dönemde gelişen teknolojik imkânlarla bu eserlerin önemli bir kısmı sanal ortama taşındı. Araştırmacılar, kütüphanelerin genel ağ sayfalarında ya da Kültür ve Turizm Bakanlığı Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığına ait yazmalar.gov.tr ile yek.gov.tr gibi adreslerde tarihî eser aramalarını gerçekleştirebilme imkânına sahipler. Önceden zahmetli ve uzun zamanlar alan fişler arasında eser arama uğraşı, şimdilerde bir arama çubuğuna doğru anahtar kelimeyi yazıp aratmak kadar kolay bir işleme dönüşmüş durumdadır. Bu genel ağ sayfaları, daha özel aramalar için basit taramanın ötesinde müellif, eser, dönem, dil, tarih gibi özel arama sınırlılıkları sağlayabilen detaylı tarama imkânları da sunabilmektedir.

“Katalogu bulunmayan bir nadir ve yazma eserler kütüphanesinde çalışmak bir akademisyen için oldukça zor bir iştir. Çünkü nadir eser barındıran kütüphanelerden en verimli şekilde yararlanabilmek için kütüphane katalogları büyük bir öneme sahiptir. Bir katalogun hazırlanmasında ise en önemli adım bibliyografik künye fişinin hazırlanmasıdır. Künye fişi, nadir ve el yazması eserin künyesini tespit etmekle uğraşan kişinin doldurduğu, bir nadir ve yazma eser katalogunda bulunması gereken künye bilgilerini ihtiva eden çeşitli boyutlarda hazırlanmış fişlerdir.” (Kabadayı, 2018: 208). Tarihî metinler üzerine çalışma yapmak isteyen araştırmacılar bu metinlerin tamamını ya da bir kısmını okuyarak eserler üzerinde değerlendirme yapamayacakları durumlarda eserleri tanıtan katalog fişlerinde yer alan bilgileri değerlendirirler. Kataloglama işi Türkçe Sözlük'te, “Kitaplıktaki veya belli bir daldaki gereçleri yer numarası, bibliyografik kimlik vb. bakımından tespit etmek.” şeklinde açıklanmıştır (sozluk.gov.tr: 26.06.2020). MEF Üniversitesi kütüphanesinin genel ağ sayfasında yer alan Kütüphane Terimleri Sözlüğü'nde ise katalog madde başı “Kitap, dergi, harita ve/veya video gibi kaynakların belirli bir sıralamada düzenlenmiş listesi. Bu liste genellikle bir koleksiyonun, kütüphanenin veya kütüphane grubunun kaynaklarını kayıt altında tutarak onları tanımlar ve indeks şeklinde düzenler.” şeklinde; kataloglama ise “Bir kütüphanenin katalog bölümünde gerçekleştirilen tüm materyallerin giriş/kayıt ve sınıflandırma işlemi. Katalog işlemlerine bir eser hakkındaki betimleyici bilgiler (yazar, başlık, fiziki özellikler, gerekli notlar vb.) dâhil olduğu gibi materyali raflarda uygun yere yerleştirmek için zorunlu olan konu başlıkları ve sırt numaraları işlemleri de dâhildir.” şeklinde açıklanmaktadır (library.mef.edu.tr/tr/kutuphane-terimleri-sozluğu: 26.06.2020). Gerek Türkçe Sözlük'te gerekse işaret edilen Kütüphanecilik Terimleri Sözlüğü'nde yapılan izahlar, bu çalışmada üzerinde durulacak problemin “kataloglama sorunu” olarak değerlendirilmesi gerektiğini düşündürmüştür.

Bu çalışmada, Türk Dil Kurumu El Yazması ve Nadir Eserler Kitaplığında yer alan Tabirü'r-rüya isimli eser üzerinde durulacaktır. Eserin katalog kaydında yer alan bilgilerde eserin yazarı Zeyneddin Hafi, dili Türkçe, eser ismi Tabirü'r-rüya, konusu gizli ilimler (okkültizm) şeklinde verilmiştir. Katalogda yazma ile ilgili olarak verilen diğer bilgiler şu şekildedir: “Türkçe, hurda nesih hatla, 195x130 mm. kitap boyunda, yazı alanı değişik ölçüde, değişik satırlı, âbâdî kâğıda yazılmıştır. Lâciverdi pandizot ciltlidir. Başta yarım bir mahkeme kararı ve şahitleri yazılıdır.” Çalışmada eserin birinci bölümünün çeviri yazı harflerine aktarımı yapılarak, bu bölüm Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Nadir Eserler kısmında Veliyyüddin Ef., V2892 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan yazma ile karşılaştırılacaktır. Bu incelemeye geçilmeden önce katalog kaydında eserin müellifi olarak gösterilen Zeyneddin Hafi ve eserleri hakkında tanıtıcı bilgiler verilecektir.

Zeyneddin Hafi'nin Hayatı ve Eserleri

Ebu Bekr Muhammed bin Muhammed bin Ali el-Hafi el-Herevi ya da meşhur olduğu ismiyle Zeyneddin Hafi, Hicri 757 yılının Rebiülevvel ayında (M. 1356) Horasan'ın Haf beldesinde dünyaya gelmiştir. Hafi unvanı doğduğu beldeye nispetledir. El-Herevi ismiyle anılmasının nedeni ise Herat'ta vefat etmiş olmasıdır.¹ İlim tahsiline önce zahiri ilimlerden başlayan Zeyneddin Hafi, memleketi Horasan'dan başka Irak, Azerbaycan, Şam, Mısır ve Hicaz'a bu amaçla seyahatlerde bulunmuştur. Ayrıca bu yerler arasına seyahati esnasında Vasaya'ya yazdığı Kudüs'ü de eklemek gerekir. Hafi, İran ve Orta Asya'yı ziyaret etmesine rağmen hayatının ikinci kısmını Mısır ve Arap dünyasında geçirmiştir. (Köle, 2011: 29) Müellifin hayatı ile ilgili verilen bu bilgiler, Hafi'nin yaşamı boyunca bulunduğu yerlerin arasında Anadolu sahasının bulunmadığını da göstermektedir. Zeyneddin Hafi'nin ailesi, tahsili, ilmi ve tasavvufi gelişim süreçleri, yetiştirdiği talebeleri gibi hususlar ile ilgili detaylara değinmeden verdiği eserlere göz atıldığında hatırı sayılır bir külliyat oluşturduğu görülecektir. Zeynüddîn-i Hâfi ve eserlerinde tasavvuf görüşleri isimli bir doktora tezi hazırlayan Bekir Köle, kendisinden önce yapılan çalışmalarda eksikliklere dikkat çekmektedir: Hafi'nin eserleri hakkında bilgi veren birçok kaynak el-Vasaya başta olmak üzere sadece birkaç eserinden bahsetmektedir. Ancak bizim yazma eser kütüphanelerinden tespit ettiğimiz eserlerin sayısı on beştir. Bu eserlerden dört tanesi Farsça olup geri kalanı Arapça telif edilmiştir. Bu eserler şunlardır:

1. El-Vasâya'l-Kudsiyye li't-Tâlibîne's-Sâlikîn
2. Risâle der Ma'rifeti't-Tevbe
3. Der Beyân-ı Letâif-i Seb'a
4. Şerhu Menâzilü's-Sâirîn
5. Silsiletü't-Tarîk ve Lübsü'l-Hırka ve'l-Musâfaha
6. Men Kâne Aliyye'l-Himme fî Sülûki't-Tarîki'l-Mukarrebîn
7. Mir'âtü't-Tâlibîn
8. Reyhânu'l-Kulûb
9. Evrad

¹ Konu hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Köle, Bekir (2002), Zeynüddîn-i Hafi Hayatı Eserleri Tasavvuf Anlayışı ve El-Vasaya'l-Kudsiyye'nin Tahkiki, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, AÜSBE

10. İcâzetnâme
11. Risâle fi Âdâbi's-Sofiyye
12. Mühimmâtü'l-Vâsılîn
13. Menhecü'r-Reşâd râ Vâsıta-i Salâh-ı İ'tikâd-ı İbâd
14. Hâşiye fi't-Tasavvuf
15. Âdâbun fi's-Sülûk (Köle, 2011: 37).

Burada dikkati çeken bir diğer önemli bilgi, bu çalışmanın konusu ile ilgili olarak, Hafi'nin herhangi bir Türkçe eserinin bulunmayışdır. Müellifin eserleri arasında en önemlisi Vasaya'dır. Eser içerik olarak tasavvuf yoluna intisap etmiş olanlara verilen tavsiyelerden oluşmaktadır. Zeyneddin Hafi'nin Kudüs seyahati esnasında kaleme alınan eserin Vasaya'l-Kudsiyye ismi de buradan gelmektedir. Vasaya 825/1422 yılında tamamlanmıştır. 14 tavsiyeden oluşan eserin son bölümünde müellif rüya tabiri yapmakta, tasavvuf ehlinin rüyasında gördüğü halleri özellikle bazı hayvan sembolleri ile tabir etmektedir. Bu çalışmaya konu edilen Tabirü'r-rüya adlı yazmanın da içeriği birebir bu şekildedir. Vasaya'nın yurt içinde ve dışında çok sayıda nüshası bulunmaktadır. Bu nüshalar, buldukları kütüphaneler ile birlikte Bekir Köle'nin zikredilen yüksek lisans ve doktora tezlerinde detaylı bir biçimde verilmiştir.

Zeyneddin Hafi'nin Türkçeye tercümesi yapılan tek eseri Vasaya'dır. Köle'nin tespit ederek eserinde tanıttığı Vasaya Tercümesi nüshaları şunlardır: Milli Kütüphane Tercümesi, TDK Tercümesi, Tataristan Tercümesi, Ali Emiri Tercümesi, Daru'l-Mesnevi Tercümesi, Hacı Mahmud Efendi Tercümesi, Mısır Tercümesi, Osman Ergin Tercümesi ve Yazma Bağışlar Tercümesi. TDK Tercümesi ismiyle tanıtılan eserin birinci bölümünün çeviri yazı aktarımı ve tıpkıbasımı bu çalışmada verilecektir.

Tabirü'r-rüya Birinci Bölüm

1b

Faşl-ı fi-beyân ta' birü'r-rüya min te'lif-i Zeyneddîn Hâfî rahmetullahı 'aleyh

1) Pes şehvet-i ferecini merkeb şüretinde görür eger ol merkeb anı incidürse yâhûd andan kaçarsa yâhûd (2) semiz olursa kim üzerine yük urmağa güci yitmezse delâlet ider kim sâlikûn üzerine (3) şehvet-i ferec gâlibdür pes aña lâzımdur kim uykusuz dağı oruc tutmak dağı az yimege müdâvemet (4) ide kaçan görse kim eşek öldi yâhûd üzerine ağır yük vurup sürdi delâlet (5) ider kim sâlik şehvet üzerine gâlib oldı dağı şehvet-i bâtıniyye yemek içmekdür (6) dağı koyun şüretinde görür ol dağı eşek gâlib ü mağlûb-ı i'tibâr olınur dağı kuvvet-i gâzabı (7) kara it şüretinde görür ya ayu şüretinde yâhûd görmez deve şüretinde görür dağı hırş (8) qarınca şüretinde görür kaçan anı incidse ammâ ol qarıncaları öldürüp helâk itse delâlet ider (9) ol şıfatdañ halâş bulur ve dağı niceler fare şüretinde görür eger büyük olup incidürse (10) ol şıfatuñ galebesine delâlet ider eger za'if olursa ya öldürse ol şıfatuñ za'ifliğına (11) delâlet ider dağı galebe-i hırş maymûn şıfatında görür dağı alaca it şüretinde (12) görür dağı kibri kaplan şüretinde görür dağı yücelik taleb² itmek eger kavmi aña

² Talebb şeklinde yazılan sözcük taleb şeklinde okunmuştur.

muṭī' olursa (13) arslan şūretinde görür daḥı ḥasedi ḳurt şūretinde görür daḥı ziyāde ḳaḳmaḡı pars (14) şūretinde görür daḥı mekr ü ḥīle dīlkü şūretinde görür daḥı bustānlarda seyr idüb 'imāret (15) itmege ve ekin ekmege ḳaşd itmeḡi ḳaḳal şūretinde görür daḥı kendü aşşına ḥoşnud olup (16) kimsenüñ sözine iltifāt itmemegi öküñ şūretinde görür ḳaçan ol deve anı ısrısa yāḥūd (17) ṭabanlasa yāḥūd andan ḳorḳsa amma ol deveye yük ursa aña muṭī' olsa nefsuñ teslīmine (18) daḥı ṭarīḳat yüklerin getürmesine delālet ider ḳaçan ol deve yalnızcaḳ olsa levn-i ḳızıl olup (19) gözleri ḳara olsa daḥı ol deve aña mūnis olsa sālīkūñ 'aşşına delālet ider (20) daḥı 'adāvet yılan şūretinde görür daḥı ḥalāyıkı dil ile incidmeḡi 'aḳreb şūretinde görür (21) ve daḥı ḥavāṭır-ı şeyṭanī eşek arusu şūretinde görür daḥı ṭabī' atūñ şıfatlarını kim andan

2a

1) Ḥalḳuñ ṭabī' atı ürker ḳurbaḡa şūretinde görür daḥı keler şūretinde görür daḥı var i' tibār it (2) ḡālib ü maḡlūbı nice kim zıkr olındı daḥı sā'ir ḥayvānātı bunlara ḳıyās eyle şıfatlarına nisbet (3) idüben ḡālib oldıḳları ḥālde zıddı ile 'ilac eyle riyāzatuñ keyfıyyeti meşāyih kitablarında (4) bil kim nefs-i insāniyye ḳünki rūḥ-ı ḥayvaniyye oldı pes imdi nefs-i insānide cem'-i ḥayvānātūñ (5) şıfatlarından olmaḳ muḳarrer oldı ke-enne-hū bir havāna ḳoyub döḡüldi andan nefs-i insāniyye (oldı)³ yaradıldı (6) pes ḳaçan ol nefs ḳaçan bir ḥayvānī şıfatında ḥālī ḳılsa bir şıfat-ı ḥayvāniye daḥı girer (7) pes şābit olup müstaḳīm durmaḳ gerekdür ta kim nefsuñ cem'-i ḥayvāniyi şıfat-ı (8) melekiyyeye tebdīl ola ḳaçan nefsuñ şıfatınuñ ba' zısı şāfī olup tebdīl olsa daḥı (9) nūrı ḳalbe sirāyet itse ḳandīl yaḳdılar yāḥūd ḳandīlūñ kirin yuyup şāfī ḳıldılar yāḥūd (10) ḥalvetinde çeraḡ yaḳdılar yāḥūd bir süpürülmüş mescide nūr girdi ḥāşıl-ı kelām her nesne kim (11) ḳandīle müte'alliḳ olur sırça gibi mescidiñi nūr gibi çeraḡ gibi mecmū'sı ḳalbūñ ḥālne (12) müte'alliḳdür ḳandil muṭma'inne şıfatdur çıraḳlar a' māl-i şāliḥadandur tevḥīd nūrıdur ḳaçan görünüp yıldızları (13) bezenmiş ol daḥı ḳalbdür kim zıkr nūrları ile nūrlanmış ḳaçan ay ol daḥı ḳalbdür i' tibār itsün ki nūrı şāfīdür (14) bulutdan 'imāret midür yüce bulud içinde mi görünür aña ḡor ḥālne ḳıyās itsün ḳaçan güneşi ḡorse ol rūḥuñ (15) şūretidür ḳaçan zühreyi ḡorse ḡozin ḳarşusından şafā-yı vaşf üzere ol sırıñ kevkbidür [?] daḥı (16) buña ḳıyās eyle ḳaçan eşer-i zıkr-i 'anāşıra yetişse ḡāḥ görür kendüyi kim berriyede yürür yāḥūd deñizde (17) yüzer yaḥūd⁴ havāda uçar yāḥūd oda girer yāḥūd oduñ çevresinde dolaşır 'anāşıruñ iḥtilāfı üzerine (18) daḥı oḳur 'ilmını daḥı kendüyi ḥammāma girer ve kirin giderir ḡorse delālet ider ḳalbini şāfī ḳılar andan (19) şıfat-ı zemīmelerin zā'il ḳılar ḳaçan ḡorse kim bāzāra girer delālet ider kim ṭabī' at muḳtezāsınca (20) iş ḳılar ḳaçan ḡorse oḡlan iken besledikleri eve girdi delālet ider kim evvelki ḥālne rücū' itdi (21) ḳaçan ol evi müzeyyen ḡorse ḥüsn-i ḥālne delālet ider ḳaçan ol evi süpürilmiş ḡorse daḥı döşek (22) döşenmiş ḡorse ṭab' inuñ daḥı nefsinüñ *ışlāḥına himmet itmemesi delālet ider ḳaçan ḡorse kim*⁵

³ Metinde oldı sözcüḡünün üzeri çizilerek yaradıldı yazılmıştır.

⁴ Yāḥūd sözcüḡü burada kısa ünlünü imla edilmiştir.

⁵ Bu bölüm metinde bir sebeple okunamaz hale gelmiş durumdadır.

2b

1) Ol eve şu girdi delâlet ider kim tab'ına 'ilm sirâyet ider eger görse kim bostâna girdi eger (2) ağaçları devirür ağaçlar olsa alma gibi dağı nar gibi ol kalb-i ma' mürinüñ bostânıdır kaçan (3) yemişleri yetişmiş ve olmuş olsa eger ol ağaçlar dağı şimdi çiçeklenür olsa (4) delâlet ider kalbinüñ ibtidâ-yı ıslâhına dağı ibtidâ-yı 'imâretine eger bostana girse kim anuñ (5) ağaçları yemiş virmez söğüt gibi dağı ılgun gibi dağı kavağ gibi delâlet ider sâliküñ 'âlem-i (6) meşâyideye rücû' itmesine dağı tabi'at-ı ruşatlarına uymasına kaçan görse kim (7) Mekke'ye gider delâlet ider kim ol müteveccihdür Allah kaçan görse kim Beytü'l-muqaddese gider delâlet (8) ider kim hâlinüñ ıslâhına dağı nefsinüñ tenzîrine meşgûldür kaçan görse kim gemiye binmişse seyr ider (9) ol sâlik şerî'ata yapışmışdur tarîkatda seyr ider kaçan görse kim bir nice dağ üzerinde (10) çıkmış kim andan şular akar ol kalbi dağıdır kaçan görse kim dehlîzlere girer kim kimisi harâb (11) kimisi 'imâretdür ol vücûd dehlîzleridür eger deriñ kuyu görse kim dibinde şu var oldu (12) vücûd kuyusıdır kaçan görse kim kuyudan çoğa ile şu çeker ol anuñ kalbidür eger anasın (13) görse delâlet [ider] nefsin görmege eger ol ana aña şefkat iderse ıslâh-ı nefsinde delâlet ider (14) eger şefkat itmezse fesâdına delâlet ider eger atasını görse tahkîk ol nefsin (15) gördi kim emr-i ma'âşa himmet idicidür eger huzûrı ana tarafından görse ol kuvâ-yı nefsiyye [ü] şehvetiyyedür (16) 'avret dağı ancılayındur eger ata tarafından olsa ol şol kuvâdur kim tedbîr idicidür emr-i ma'âşda (17) gâh olur kim şeyh ata şüretinde görünür dağı kuvâ-yı bedenüñ hizmet kulları dağı halâyıklar (18) şüretinde görünür kuvvet-i 'âkile kaz şüretinde görünür melâ'ike tarlar şüretinde görünür kim (19) leşker gibi bölük bölük olalar dağı hayâları kesilmiş hâdım şüretinde görünür şehvetleri (20) olmaduğı için dağı şol emred oğlanlar şüretinde görünür kim hûb şuratlu olalar 'unşûr-ı (21) laţîf olduğından ötüri cinnîler kedi şüretinde görünür vaqt olur benî-âdem şüretinde (22) görünür eşnâfinüñ ihtilâfı üzerine dağı insan rûhını şol emred oğlan şüretinde (23) görür kim gayet cemîl ola kalbini kaçan tabi'atdan toğsa süd emer oğlan şüretinde görür (24) dağı er olur kim tabi'atını bu şüretde görür dağı hâlinüñ şalâhını tûr şüretinde görür ve hâlinüñ

3a

1) fesâdı balçığa düşmek şüretinde görür kaçan görse kim iki edügi geymiş yâhûd iki (2) na'lin geymiş delâlet ider kim seyrinde müstaķimdür kaçan kendüyi yalın ayak görse yâhûd (3) babucını bulmaz görse delâlet ider kim habţ içindedür dağı bî-naşîbdür kaçan kendüyi (4) yalıncağ görse ihtimâl var kim şüreti tecerrüdî ola dağı ihtimâl var kim imâni nâķış (5) kılan nesnelere ihtirâz itmediginüñ şüreti ola mîzân hesâbınca fark ide hâline görür (6) kaçan görse kim ta'am yir et gibi etmek gibi pes et'imenüñ küllîsi ma'nevî gıdaldur kim anuñ (7) kalbi kuvvet bulur evlâsı etmek etdür şuda pişmiş ola yâhûd biryan ola dağı (8) balla süddür amma çig et yimek delâlet ider beşeriyyenüñ zühür üzerine dağı 'ulûm-ı ledünniyyeyi (9) bal şüretinde görür dağı fıtrat-ı aşliyyeyi süd şüretinde görür dağı yemiş yimek gıdâ-yı (10) ma'nevîdendür kim kılsa kuvvet virir kim evlâsı üzündür dağı hurmadur dağı elmadur dağı (11) nardur amma kavun 'ilm-i kesbînüñ şüret[i]dür kız

dağı ancılayındur ammā karpuz şüret-i (12) ma'arīfdür ve hem fehm eyle huşuşıyyetdür eşrīb-i bākīsın dağı anuñ üzerine kıyās eyle (13) ammā geyecekler pes pāk olup şāfī olması delālet ider qalbinüñ ve nefsinüñ hālinüñ şafāsına (14) dağı hilāf delālet ider hilāfına kaçan görse kim hırkası zāyi' oldı yāhūd uğurlandı (15) öyle gerekdür kim hālini añlayana bu bir 'azīm muşibetdür kim aña yetişdi shevāta meşgūl olup (16) şeytān üzerine musallaḡ olmağıla eger kendüyi sevse görse bile kim qalbi ḡastedür (17) ba'zı ḡayāl-i zemīmeyi işlemek ile eger görse kim kendü öldi yāhūd bir kimse öldürdi bile kim (18) ol nefsdür mağlūb olup ölü gibi oldı lakin kaçan ol nefis bir sâ'at hevāsı (19) bula gine dirler kākšī ne olaydı dirilmeyeydi pes nefis bir yılan gibidür kaçan aña (20) şovuk ursa uyuşur ölü gibi olur kaçan aña güneş ursa yāhūd ıssısı doḡunsa

3b

1) ḡarekātā [?]⁶ gerekmez sālīk kim nefsüñ emrinde tesāhül ide zīrā sālīkūñ (2) kaçan nefsinüñ zabḡından bir sâ'at ḡāfil olsa yine evvelki hāline da'vet ider pes lāzımdur (3) sālīke dā'im nefsinüñ hālini mülāḡaza ide ta kim nefis muḡtezāsınca kendü bir şey'i (4) şādır olmaya ol dağı nefsinüñ mekrinden ve ḡıdā'ından emīn olmaya zīrā nefis[üñ] (5) bir ḡarekātta kim hevāsı muḡtezāsınca işleye yāhūd bir kelimeyi ki kendü ḡaḡḡı⁷ ile (6) söyleye yāhūd kendü fazīletlerinden bir fazīleti izḡar eyleye nice yıllık 'ibādet (7) zāyi' olup bāḡıl eyler pes anuñ şalāḡıyyet göründüğine maḡrūr ola kaçan(8) ol nefsi sen taḡrīk idüp incitseñ dürlü dürlü yirlerde tecrübe itseñ (9) bilürsin ki anuñ içinde ne qadar aḡlāq-ı zemīme maḡfī ve mestūr imiş dağı az olur ki (10) dünyā necāset şüretinde görünür pes eger sālīk görse kim geyesisine necis bulaşsa (11) ya eline yāhūd ayağına bilsün ki dünyāya meyl itdi kaçan görse kim cennete girer bilsün ki(12) 'ālem-i qalbe girdi dağı taḡrīkden kırtulup 'ālem-i cem'e yetişdi eger cehennemini görse (13) bilsün ki maḡām-ı nefse düşdi dağı anuñ hevāsına nesne tābi' oldı dağı gerekdür (14) sālīke kim bile kim her ādem cem' olmuşdur cemi' 'avālimden pes 'ālemde ḡıçbir şey' (15) yoḡdur illā ol şeyden anda bir nesne vardur pes ol sālīk az az riyāzata (16) ḡalāş bulup kırtılır her nesneden kim aña müte'allıq olmuşıdı 'ālem pes sālīk (17) hālini fehm ider dağı şerefile ve tenezzülātını vāqı'alarından añla dağı nefsinüñ (18) ve qalbinüñ ḡarekātından ve sekenātından dağı her kim ki zeyrekdür ḡāzırū'l-qalbdür şol (19) nesnelerden kim andan zāḡir olur hālini ri'āyet itdüḡi vaḡtta Allah ile zāḡirde (20) bāḡında ol kişiler vāqı'asını kendü vicdānından ve kendü ḡalātından pes muḡtacı (21) olmaz her şey'i tafşīl itmege dağı aña bu miḡdār beyān itmek kifāyet ider fezā (22) pes ḡaḡq sübhānī ve te'alā ebrār üzerine mütekeşşif olan nesnelerüñ cemi'si[nden] (23) münezzeḡdür huşuşā kim ḡayāl üzerine ḡārī olan nūrlardan dağı şeyḡ Şiblīnūñ

4a

⁶ İlgili bölüm karalandığı/silindiği için okunmaz haldedir.

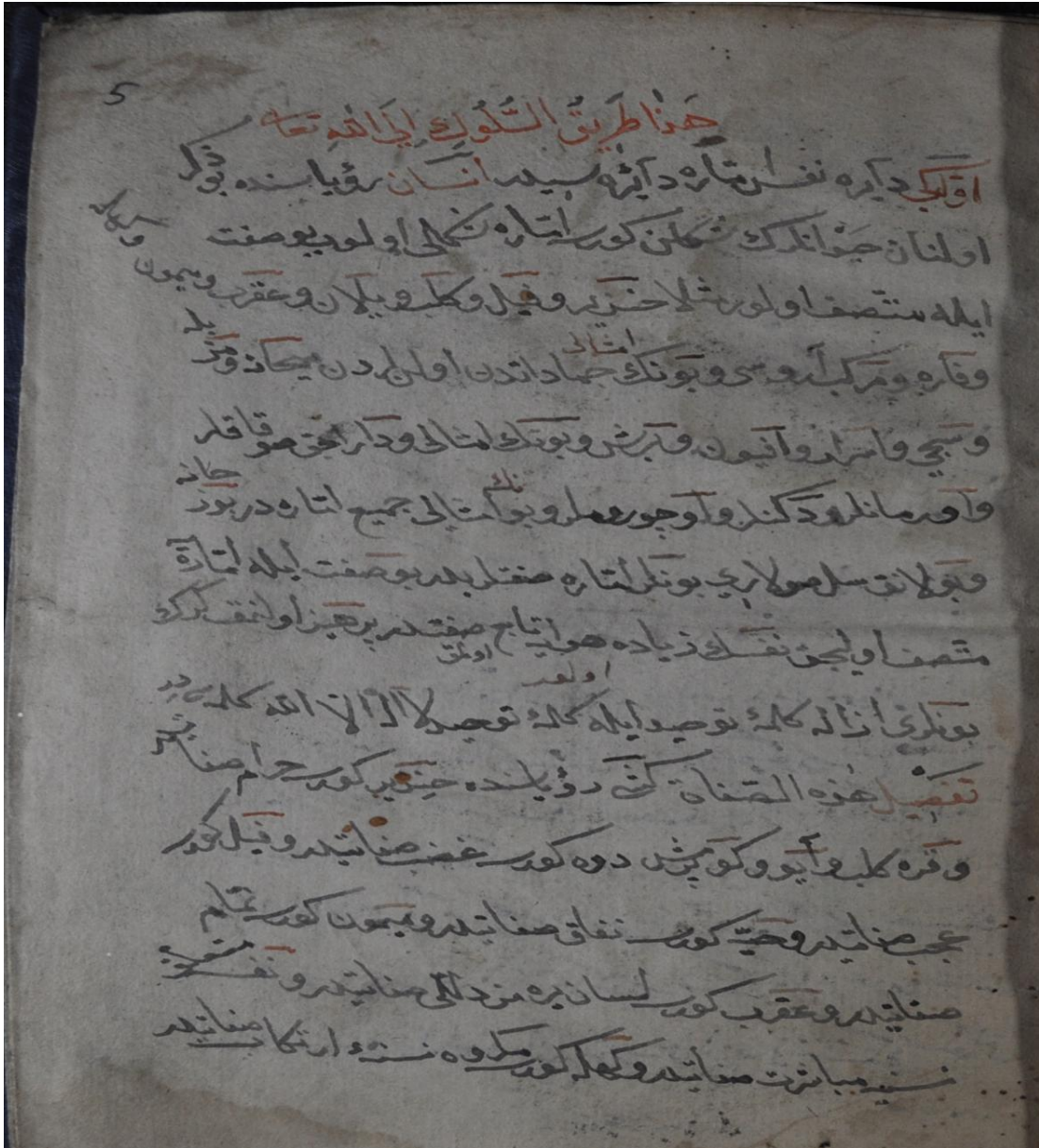
⁷ ḡaḡdı ile şeklinde yazılan kelime bağlam gereği ḡaḡı şeklinde okunmuştur.

1) ol beytini hıfz eyle eger fālib ve sālīk himmetiñi fenā bulmağa cehd eyle daħı madāmki saña (2) şey' vāqı' olmak temennī itseñ pes sālīk tārīķ-i fenāda pes himmetiñi mücerred eyle keşf-i (3) kevniyye daħı kerāmāt-ı 'ayāniyye itmekden kim anlar haķāyık-ı ilāhiyyeye daħı fāliblerüñ muvāfıkı (4) ya' nī teraķķī kesilecek yirleridür daħı ma' āric-i ebediyye ve ma' ārif-i haķīķiyye ve sermediyye (5) merātibine şā' id olıclaruñ mevāni' dūr daħı ittibā' it zāhirüñle daħı bātınıñla (6) daħı sırrıñla Ĥabībullah Muştafā'ya kim anuñ gözi ırılmadı el-' āleminüñ müşāhedesinden (7) daħı iltifāt itmedi hiçbir nesneye dünyāsından ve aħiretinden tañrınuñ şalātı ve selāmı (8) anuñ üzerine olsun daħı aña şabr kıla tābi' olup mensüb (9) olanlaruñ üzerine olsun tā kim ruzi kıla saña Ĥaķķ te' alā 'ālī fazīletlerinden (10) şol nesneleri kim anuñla teraķķiyyāt-ı ebediyyeye müstaħaķķ ola bi-faız ü keremān

Değerlendirme

Türk Dil Kurumu El Yazması ve Nadir Eserler Kitaplığında Yazma A 37 demirbaş numarası ile kayıtlı Tabirü'r-rüya isimli el yazmasının birinci bölümünün çeviri yazılı aktarımı bu şekildedir. Metin okuma işlemi bakımından epeyce zorluklar çıkaracak durumdadır. Müstensihle ilgili olabilecek yazım hataları, bozuk bir el yazısı, harekesizlik, değişik satır sayıları, satır sırasının dışına yazılmış/ilave edilmiş sözcükler, silinmiş, karalanmış ve bozulmuş bölümleri ile ilgili yazmanın üzerinde durduğumuz bölümü mümkün olduğu ölçüde okunmaya çalışılmıştır. Bu bölümün eserin devam eden bölümlerinden ciddi farklılıklar taşıdığı da görülmektedir. Katalog kaydında da belirtildiği üzere nesih yazı türü ile eser kaleme alınmıştır. Üzerinde durulan birinci bölümün yazı türü eserin devam eden bölümlerinden farklıdır. Kırık ya da hurda nesih olarak değerlendirilebilecek bir el yazısı ile yazılan bu bölümde satır sayıları değişkenlik göstermektedir. Ayrıca bu bölümde kullanılan kalem ve mürekkep eserin diğer bölümlerinden farklıdır. Eserin devam eden bölümlerinde renkli mürekkepler, özellikle başlıklarda ve özel olarak vurgulanması istenen yerlerde kullanılmaya başlanmışken birinci bölümde böyle bir uygulamaya -bölümün başlığı da dâhil- gidilmemiştir. Eserin müteakip bölümlerinden pek çok şekil özelliği bakımından farklı duran bu bölümün farklı bir kişinin kaleminden çıkıp çıkmadığı ya da bu bölümün esere sonradan ilave edilip edilmediği gibi hususlar net olmamasına rağmen katalogda eserin ismi ve yazarı hakkında kesin bilgilere yer verildiği görülmektedir. Bu bölüm şekil yönünden taşıdığı farklılıklara rağmen konu ve üslup bakımından eserin devam eden bölümleri ile uyumludur. Arapça bir dua ve senayla biten birinci bölümün ardından kırmızı mürekkeple yazılmış harekeli bir başlıkla Tarikü's-süluk bölümü başlamakta bu bölümü ise Risale-i Makamat-ı Salikin başlıklı üçüncü bölüm takip etmektedir. Yazmanın devam eden bölümlerinin tıpkıbasımı çalışmanın sonunda verilecek birinci bölümden farklılığını göstermesi bakımından Tarikü's-süluk başlıklı ikinci bölümünün bir görseli burada paylaşılacaktır:

Görsel 1: Tabirü'r-rüya yazmasının 5a sayfasının görüntüsü.

Bu genel değerlendirmelerden sonra, üzerinde çalışılan eserin içerik olarak kıyaslamasını yapabilmek adına bir başka Vasaya tercümesi olan ve Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Nadir Eserler kısmında Veliyyüddin Ef., V2892 arşiv numarası ile kayıtlı eserle benzerlikleri üzerinde durulacaktır. Bu nüshanın burada yapılacak karşılaştırmanın dışında dikkate değer bir diğer yönü de Vasaya üzerine tezler ve yayımlar hazırlayan Bekir Köle'nin tanıttığı nüshalardan biri olmamasıdır. Bu yönüyle Veliyyüddin Efendi nüshasının Vasaya'nın Osmanlı Türkçesi ile yapılmış tercümeleleri arasında yer alması gerektiği de görülmüş olacaktır.

Şimdi Tabirü'r-rüya ismiyle anılacak TDK nüshası ile Vasaya Tercümesi adıyla kastedilecek Veliyyüddin Efendi nüshaları benzerliklerin değerlendirilebilmesi için bir arada verilecektir:

Tabirü'r-rüya	Vasaya Tercümesi
<p>[1b] 1) Pes şehvet-i ferecini merkeb şüretinde görür eger ol merkeb anı incidürse yâhūd andan kaçarsa yâhūd (2) semiz olursa kim üzerine yük urmağa güci yitmezse delâlet ider kim sâliküñ üzerine (3) şehvet-i ferec gâlibdür pes aña lâzımdur kim uykusuz dağı oruc tutmağ dağı az yimege müdâvemet (4) ide kaçan görse kim eşek öldi yâhūd üzerine ağır yük vurup sürdi delâlet (5) ider kim sâlik şehvet üzerine gâlib oldı dağı şehvet-i bātıniyye yemek içmekdür (6) dağı koyun şüretinde</p>	<p>[61a] pes şehvet-i ferecini (5) eşek şüretinde görür eger ol eşek anı incidürse yâhūd (6) andan kaçarsa yâhūd semüz olursa kim üzerine yük (7) urmağa güci yitmeye delâlet ider kim sâliküñ üzerine şehvet-i (8) fereci gâlibdür pes aña lâzımdur ki uykusuzluğa dağı (9) oruc tutmağa dağı az yimege şol gıdâlar kim şehvet (10) odun söyündürücidür anı yimege müdâvemet ide kaçan (11) görse kim eşek öldi yâhūd üzerine ağır yük urup (12) sürdi delâlet ider kim sâlik şehveti üzerine gâlib oldı (13) dağı şehvet-i bātıniyye kim yemek içmekdür koyun şüretinde</p>
<p>[1b] görür ol dağı eşek gâlib ü mağlûb-ı i' tibâr olunur dağı kuvvet-i gâzabı (7) kara it şüretinde görür ya ayu şüretinde yâhūd görmez deve şüretinde görür dağı hırş (8) qarınca şüretinde görür kaçan anı incidse ammâ ol qarıncaları öldürüp helâk itse delâlet ider (9) ol şıfatdañ halâş bulur ve dağı niceler fare şüretinde görür eger büyük olup incidürse (10) ol şıfatuñ galebesine delâlet ider eger za'îf olursa ya öldürürse ol şıfatuñ za'îfliğına (11) delâlet ider dağı galebe-i hırş maymûn şıfatında görür dağı alaca it şüretinde (12) görür dağı kibri kaplan şüretinde görür dağı yücelik taleb⁸ itmek eger kavmi aña muṭi' olursa (13) arslan şüretinde görür dağı hasedi kırt şüretinde görür dağı ziyâde kaçmağı pars</p>	<p>[61b] 1) görür ol eşekcileyin gâlib olmasında ve mağlûb olmasında (2) dağı kuvvet-i gâzâbiyi kara it şüretinde yâhūd ayu şüretinde (3) görür yâhūd köyürmiş köz ya'ni od şüretinde görür kim (4) yalını olmaya dağı hırş qarınca şüretinde görür kaçan anı (5) incitse ammâ görse kim ol qarıncaları öldürüp helâk (6) ider delâlet ider kim ol şıfatdan halâş buldı buhlı (7) sıçan şüretinde görür eger büyük olup incidürse (8) ol şıfatuñ galebesine delâlet ider eger za'îf ölüp (9) yâhūd öldürürse ol şıfatuñ za'îfliğına delâlet (10) ider dağı şirreti maymûn şüretinde görür dağı kibri (11) kaplan şüretinde görür dağı yücelik taleb itmek egerçi kim (12) kavmi aña muṭi' olursa arslan şüretinde görür dağı (13) hasedi kırt şüretinde görür ziyâde kaçmağı pars</p>

⁸ Talebb şeklinde yazılan sözcük taleb şeklinde okunmuştur.

<p>[1b] (14) şüretinde görür dağı mekr ü hîle dilkü şüretinde görür dağı bustānlarda seyr idüb ‘imāret (15) itmege ve ekin ekmege kaçd itmegi çaçal şüretinde görür dağı kendü aşşına hoşnud olup (16) kimsenüñ sözine iltifāt itmemeği öküz şüretinde görür kaçan ol deve anı ırsırsa yāhūd (17) tabanlasa yāhūd andan korksa amma ol deveye yük ursa aña muṭī‘ olsa nefsün teslimine (18) dağı tarīkat yüklerin getürmesine delālet ider kaçan ol deve yalnızcağ olsa levn-i kızıl olup (19) gözleri kara olsa dağı ol deve aña münis olsa sālīkūñ ‘aşşına delālet ider</p>	<p>[62a] 1) şüretinde görür mekr ü hîle dilkü şüretinde (2) görür dağı būsītānlarda seyr idüp ‘imāret itmege ve ekin (3) ekmege kaçd itmegi çaçal şüretinde görür dağı (4) ğafleti tavşan şüretinde görür dağı kendü aşşına (5) hoşnud olup hīç kimsenüñ sözine iltifāt itmemeği (6) öküz şüretinde görür dağı çok yimek vaqt olur kim (7) bu şüretde gözüdür hıkdı ya‘ni kīni deve şüretinde (8) görür kaçan ol deve anı ırsırsa yāhūd tabanlasa yāhūd (9) andan korksa ammā ol deve yük ursa ol deve aña (10) muṭī‘ olsa nefsün teslimine dağı tarīkat yüklerin (11) götürmesine delālet eyler kaçan ol yalnızcağ olsa levni (12) kızıl olup gözleri kara olsa dağı ol deve aña (13) münis olsa sālīkūñ ‘ışşına delālet eyler</p>
<p>‘adāvet yılan şüretinde görür dağı hālāyıkı dil ile incidmegi ‘aḳreb şüretinde görür (21) ve dağı havātır-ı şeyṭānī eşek arusu şüretinde görür dağı ṭabī‘atūñ şıfatlarını kim andan [2a] 1) Halkūñ ṭabī‘atı ürker kurbāğa şüretinde görür dağı keler şüretinde görür dağı var i‘tibār it (2) ğālib ü maġlūbı nice kim zıkr olındı dağı sā’ir hayvānātı bunlara kıyās eyle şıfatlarına nisbet (3) idüben ğālib oldukları hālde zıddı ile ‘ilac eyle riyāzetüñ keyfiyyeti meşāyih kitablarındadır (4) bil kim nefsi insāniyye çünki rūḥ-ı hayvaniyye oldı pes imdi nefsi insānīde cem‘-i hayvānātūñ (5) şıfatlarından olmağ muḳarrer oldı ke-enne-hū bir havāna</p>	<p>[62b] 1) ‘adāveti yılan şüretinde görür dağı hālāyıkı dil ile incitmegi (2) ‘aḳreb şüretinde görür dağı havātır-ı şeyṭānīyi eşek (3) arusu şüretinde görür dağı ṭabī‘atūñ şıfatların kim andan (4) halkūñ ṭabī‘atı ürker bağa şüretinde görür dağı keler (5) şüretinde görür var i‘tibār it ğālib olmağdan dağı (6) maġlūb olmağdan nicekim zıkr itdūñ dağı bunlara kıyās (7) eyle sāyir hayvānāt şıfatlarına nisbet idüben ğālib oldukları (8) hālde dağı maġlūb oldukları hālde kaçan ğālib bolsañ (9) zıddıla ilac eyle nicekim beyān olındı riyāzetüñ (10) keyfiyyeti meşāyihūñ kitablarında dağı bil ki nefsi (11) insāniyye rūḥ-ı hayvaniyye oldı pes vardur nefsi (12) insāniyyede cemī‘ hayvānātūñ şıfatlarından ke’enne-hu cemī‘ (13) hayvānātı bir havāna koyup döğüldi andan nefsi insāniyye [63a] 1) yaradıldı</p>

<p>koşub döğüldi andan nefsi-i insāniyye (oldı)⁹ yaradıldı</p>	
<p>[2a] 6) pes kaçan ol nefsi kaçan bir hayvānī şıfatında hālī kılsa bir şıfat-ı hayvāniyye dağı girer (7) pes s̄abit olup müstaķīm durmağ gerekdür ta kim nefsi cemi'-i hayvāniyye şıfat-ı (8) melekiiyyeye tebdīl ola kaçan nefsi şıfatının ba' zısı şāfi olup tebdīl olsa dağı (9) nūrı kalbe sirāyet itse kandīl yağdılar yāhūd kandīlün kirin yuyup şāfi kıldılar yāhūd (10) halvetinde çerağ yağdılar yāhūd bir süpürülmüş mescide nūr girdi hāşıl-ı kelām her nesne kim (11) kandīle müte'allik olur sırça gibi mescidiñi nūr gibi çerağ gibi mecmū'sı kalbün hālīne (12) müte'allikdür kandil muṭma'inne şıfatdur çirağlar a' māl-i şālihadandur tevḥīd nūrıdur kaçan görünüp yıldızlarla (13) bezenmiş ol dağı kalbdür kim zikir nūruları ile nūrlanmış kaçan ay ol dağı kalbdür i'tibār itsün ki nūrı şāfidür (14) bulutdan 'imāret midür yüce bulut içinde mi görünür aña gör hālīni kıyās itsün kaçan güneşi görse ol rūḥun (15) şūretidür kaçan zühreyi görse gözün karşusundan şāfa-yı vaşf üzere ol sırrın kevkibidür [?] dağı (16) buña kıyās eyle</p>	<p>pes ol nefsi bir hayvān şıfatından hālī kılsa bir şıfat-ı (2) hayvān dağı geyer pes müstaķīm ṭurmak gerek tā kim (3) nefsi cemi' şıfat-ı hayvāniyyesi şıfat-ı melekiiyyeye (4) tebdīl ola kaçan nefsi şıfatlarının ba' zısı şāfi olup (5) tebdīl olsa dağı zikrün nūrı kalbe sirāyet itse görür (6) vākı'asında kandīl yağdılar yāhūd bir süpürülmüş mescide (7) nūr gördi hāşıl-ı kelām her nesne kim kandīle müte'allik olur (8) dağı sırçaya dağı mescide dağı nūra dağı çerağa mecmū'ası (9) kalbün hālīne müte'allikdür kaçan görse kim gökyüzi yıldızlar ile (10) bezenmişdür ol dağı kalbdür kim zikir nūrıla nūrlanmışdur (11) kaçan ay görse ol dağı kalbdür ki i'tibār itsün nūrı (12) şāfi midür yoḥsa bulut içinde mi görünür aña göre (13) hālīni kıyās itsün kaçan güneşi görse ol rūḥun [63b] 1) şūretidür kaçan zühreyi görse gözi karşusundan ırağdan (2) şığa vaşf üzerine ol sırrın kevkibidür var kalanın (3) buña kıyās eyle</p>
<p>[2b] kaçan eşer-i zikir-i 'anāşıra yetişse gāh görür kendüyi kim berriyede yürür yāhūd deñizde (17) yüzer yāhūd¹⁰ havāda uçar yāhūd oda girer yāhūd oduñ çevresinde dolaşır 'anāşıruñ ihtilāfi üzerine (18) dağı okur 'ilmini dağı kendüyi hāmmāma girer ve kirin giderir görse delālet ider kalbini şāfi kılar andan (19) şıfat-ı zemīmelerin zā'il kılar kaçan görse kim bāzāra girer delālet ider kim ṭabi'at muḳtezāsınca (20) iş kılar</p>	<p>[63b] kaçan eşer-i zikir 'anāşıra yetişse görür (4) kendüyi kim berriyede yürür yāhūd deñizde yüzer yāhūd havāda (5) uçar yāhūd oda girür yāhūd oduñ çevresin tolaşır (6) 'anāşıruñ ihtilāfi üzerine dağı ben kādīr olmazın şimdiki (7) hālde vākı'ada görünen nesnelere tamām beyān itmege lākin (8) ba' zı nesneyi işāret iderin pes kalanın anuñ üzerine (9) kıyās eyle kaçan görse kim hāmmāma girür kirin giderür delālet (10)</p>

⁹ Metinde oldı sözcüğünün üzeri çizilerek yaradıldı yazılmıştır.

¹⁰ Yāhūd sözcüğü burada kısa ünlülü imla edilmiştir.

<p>kaçan görse oğlan iken besledikleri eve girdi delâlet ider kim evvelki hâline rucû' itdi (21) kaçan ol evi müzeyyen görse hüsn-i hâline delâlet ider kaçan ol evi süpürülmüş görse dağı döşek (22) döşenmiş görse tab'ınun dağı nefsinün <i>ışlâhına himmet itmemesi delâlet ider kaçan görse kim</i>¹¹ [2b] 1) Ol eve şu girdi delâlet ider kim tab'ına 'ilm sirâyet ider eğer görse kim bostâna girdi eğer (2) ağaçları devirür ağaçlar olsa alma gibi dağı nar gibi ol kalb-i ma'mürinün bostânıdır kaçan (3) yemişleri yetişmiş ve olmuş olsa eğer ol ağaçlar dağı şimdi çiçeklenür olsa (4) delâlet ider kalbinün ibtidâ-yı ışlâhına dağı ibtidâ-yı 'imâretine eğer bostana girse kim anuñ (5) ağaçları yemiş virmez söğüt gibi dağı ılgun gibi dağı kavağ gibi delâlet ider sâlikün 'âlem-i (6) meşâyideye rucû' itmesine dağı tabi'at-ı ruḡşatlarına uymasına kaçan görse kim (7) Mekke'ye gider delâlet ider kim ol müteveccihdür Allah kaçan görse kim Beytü'l-muḡaddese gider delâlet (8) ider kim hâlinün ışlâhına dağı nefsinün tenzîrine meşğüldür</p>	<p>ider kim kalbini şâfi kıılır andan şifât-ı zemîmelerin zâyil (11) kıılır kaçan görse kim bâzâra girür tabi'at muḡtezâsınca (12) iş kıılır kaçan görse besledükleri eve girür delâlet (13) ider kim evvelki hâline rucû' ide kaçan ol evi müzeyyen [64a] 1) görse hüsn-i hâlete delâlet eyler kaçan ol evi süpürülmüş (2) dağı döşek döşenmiş görse tab'ınun dağı nefsinün (3) ışlâhına himmet itmemesine delâlet ider kaçan görse kim (4) ol eve şu girdi delâlet ider kim tabi'atine 'ilm sirâyet (5) ider eğer görse kim bostâna girdi eğer ağaçları yemiş virür (6) ağaçlar olsa alma gibi dağı nâr gibi ol kalb ma'mürinün (7) bûsitânıdır kaçan yemişleri yetişmiş ve olmuş olsa eğer ol (8) ağaçlar dağı çiçeklenür olsa delâlet ider kalbinün ibtidâi (9) ışlâhına dağı ibtidâi 'imâretine eğer bir bûsitâna girse kim (10) anuñ ağaçları yemiş virmez söğüt gibi ılgun gibi (11) dağı kavağ gibi delâlet ider sâlikün 'âlem-i müsâheleye (12) rucû' itmesine dağı tabi'at ruḡşatlarına uymasına (13) kaçan görse kim Mekke'ye gider delâlet ider kim ol [64b] 1) müteveccihdür Allâha kaçan görse kim Beytü'l-muḡaddese gider (2) delâlet ider kim Beytü'l-muḡaddese gider delâlet ider kim hâlinün (3) ışlâhına dağı nefsinün tenzîhine meşğüldür</p>
<p>[2b] kaçan görse kim gemiye binmişse seyr ider (9) ol sâlik şeri'ata yapışmışdır tarîkatda seyr ider kaçan görse kim bir nice dağ üzerinde (10) çıkmış kim andan şular akar ol kalbi dağıdır kaçan görse kim dehlîzlere girer kim kimisi harâb (11) kimisi 'imâretdür ol vücûd dehlîzleridür eğer deriñ kıuyu görse kim dibinde şu var oldu (12)</p>	<p>[64b] kaçan (4) görse kim gemiye binmiş gider deñizde seyr ider kim ol (5) sâlik kim şeri'ata yapışmışdır tarîkata seyr ider kaçan (6) görse kim bir yüce tağ üzerine kim çıkmış kim andan şular (7) akar ol kalbi tağıdır kaçan görse kim dihlîzlere girür kim (8) kimisi harâb kimisi 'imâretdür ol vücûd dihlîzleridür (9) eğer deriñ kıoyı görse kim</p>

¹¹ Bu bölüm metinde bir sebeple okunamaz hale gelmiş durumdadır.

<p>vücūd kıuyusıdur kaçan görse kim kıuyudan kıoğa ile şu çekerek ol anuñ kıalbidür eger anasın (13) görse delâlet [ider] nefsin görmege eger ol ana aña şefkıat iderse ıslâh-ı nefesine delâlet ider (14) eger şefkıat itmezse fesâdına delâlet ider eger atasını görse tahkıķ ol nefsinı (15) gördi kim emr-i ma'âşa himmet idicidür eger hüzürı ana tarafından görse ol kıuvâ-yı nefsiyye [ü] şehvetiyyedür (16) 'avret dağı ancılayındur eger ata tarafından olsa ol şol kıuvâdur kim tedbîr idicidür emr-i ma'âşda (17) gâh olur kim şeyh ata şüretinde görünür dağı kıuvâ-yı bedenüñ hizmet kıulları dağı hâlâyiķlar (18) şüretinde görünür kıuvvet-i 'âkıle kaç şüretinde görünür melâ'ike kıarlar şüretinde görünür kim (19) leşker gibi bölük bölük olalar</p>	<p>dibinde şu var ol dağı (10) vücûdı kıuyusıdur kaçan görse kim kıuyudan kıoğayıla şu (11) çekerek ol anuñ kıalbidür eger anasın görse delâlet ider (12) nefsi görmege eger ol ana aña şefkıat iderse (13) ıslâh-ı nefse delâlet ider eger şefkıat itmez ise fesâdına</p> <p>[65a] 1) delâlet eyler eger atasın görse tahkıķ ol nefsinı gördi kim (2) emr-i ma'âşa himmet idicidür pes hışımlar kaçan ana tarafından (3) olsa ol kıuvâ-yı nefsiyye şehvetiyyedür 'avret dağı ancılayındur (4) ata tarafından olsa ol şol kıuvâdur kim tedbîr idicidür (5) emr-i ma'âşda vaķt olur kim şeyh ata şüretinde gözüķür (6) dağı kıuvâ-yı bedenüñ hidmeti kıullar dağı hâlâyiķlar şüretinde (7) gözüķür kıuvvet-i 'âkıla kıâdı şüretinde gözüķür melâ'ike (8) tatarlar şüretinde gözüķür kim leşker gibi bölük olalar</p>
<p>[2b] dağı hâyaları kesilmiş hâdımlar şüretinde görünür şehvetleri (20) olmaduğı için dağı şol emred oğlanlar şüretinde görünür kim hûb şuratlu olalar 'unşür-ı (21) laķif olduğından ötüri cinniler kedi şüretinde görünür vaķt olur benî-âdem şüretinde (22) görünür eşnâfınuñ ihtilâfı üzerine dağı insan rûhını şol emred oğlan şüretinde (23) görür kim gâyet cemil ola kıalbini kaçan tabî'atdan kıoğsa süd emer oğlan şüretinde görür (24) dağı er olur kim tabî'atını bu şüretde görür dağı hâlinüñ şalâhını kıur şüretinde görür ve hâlinüñ</p> <p>[3a] 1) fesâdı balcığa düşmek şüretinde görür kaçan görse kim iki edügi geymiş yâhüd iki (2) na'lin geymiş delâlet ider kim seyrinde müstaķımdür kaçan</p>	<p>[65a] 9) dağı hâyaları kesilmiş hâdımlar şüretinde gözüķür (10) şehvetleri olmaduğı için dağı şol emred oğlanlar şüretinde (11) gözüķür kim hûb şüretlü olalar 'unşür-ı laķif olduğlarından (12) ötüri cinniler kedi şüretinde gözüķür vaķt (13) olur kim benî-âdem şüretinde görünür eşnâfınuñ [65b] 1) ihtilâli üzerine dağı insanı şol emred oğlan şüretinde (2) görünür kim gâyet cemil ola dağı kıalbini kaçan tabî'atdan (3) kıoğsa süd emer oğlan şüretinde görür dağı er (4) olur kim tabî'ati bu şüretde görür dağı hâlinüñ şalâhını (5) kıur şüretinde görür ve hâlinüñ fesâdını balcığa düşmek (6) şüretinde görür kaçan görse kim iki edügin geymiş delâlet (7) ider kim seyrinde müstaķımdür ve eger iki na'lin geymiş görse (8) yine seyrinde müstaķımdür kaçan kendüyi yalın ayak görse (9) yâhüd babucın bulamaz görse yâhüd na'linin</p>

<p>kendüyi yalın ayak görse yâhūd (3) babucını bulmaz görse delâlet ider kim hâbt içindedür daḥı bî-naşîbdür kaçan kendüyi (4) yalnızcaḡ görse ihtimâl var kim şüreti tecerrüdî ola daḥı ihtimâl var kim imâni nâkış (5) kılan nesnelere ihtirâz itmediginün şüreti ola mizân ḥesâbınca fark ide</p>	<p>bulmaz (10) görse delâlet ider kim hâbt içindedür daḥı bî-naşîbdür (11) kaçan kendüyi yalnızcaḡ görse ihtimâl var kim kendünün (12) şüreti tecerrüd ola daḥı ihtimâl var kim imâni nâkış kılan (13) nesnelere ihtirâz itmedüğinden ola kendünün mizânı [66a] 1) ḥesâbınca fark ide</p>
<p>[3a] 6) kaçan görse kim ta'âm yir et gibi etmek gibi pes et'imenün küllisi ma'nevî gıdalar dur kim anuñ (7) ḡalbi kuvvet bulur evlâsı etmek etdür şuda pişmiş ola yâhūd biryan ola daḥı (8) balla süddür amma çig et yimek delâlet ider beşeriyenün zuhur üzerine daḥı 'ulüm-ı ledünniyyeyi (9) bal şüretinde görür daḥı fıtrat-ı aşıyyeyi süd şüretinde görür daḥı yemiş yimek gıdâ-yı (10) ma'nevîdendir kim kılsa kuvvet virir kim evlâsı üzümdür daḥı ḥurmadur daḥı elmadur daḥı (11) nardur amma kavun 'ilm-i kesbînin şüret[i]dür koz daḥı ancılayındur ammâ karpuz şüret-i (12) ma'arifdür ve hem fehm eyle ḥuşuşiyetdür eşrib-i bâkisin daḥı anuñ üzerine kıyâs eyle (13) ammâ geyecekler pes pâk olup şâfî olması delâlet ider ḡalbinün ve nefsinün ḡalbinün şâfâsına (14) daḥı hilâf delâlet ider hilâfına kaçan görse kim hırkası zâyi' oldu yâhūd uğurlandı (15) öyle gerekdir kim ḡalini añlayana bu bir 'azîm muşibetdür kim aña yetişdi shevâta meşğul olup (16) şeytân üzerine musallaḡ olmağıla eger kendüyi sevse görse bile kim ḡalbi ḡastedür (17) ba'zı ḡayâl-i zemîmeyi</p>	<p>[66a] kaçan görse kim ta'âm yir et (2) gibi etmek gibi pes et'imenün küllisi ma'nevî gıdalar dur kim (3) ḡalb anuñla kuvvet bulur evlâsı etmek ile etdür ki şuda (4) bişmiş ola yâhūd biryan ola daḥı bal ile süddür ammâ (5) çig et yimek delâlet ider beşeriyenün zuhr üzerine daḥı (6) 'ulüm-ı ledünniyye bal şüretinde gözükür daḥı fıtrat-ı aşıyye süd (7) şüretinde gözükür daḥı yemişler yimek gıdâ-yı ma'nevîdendir ki (8) ḡalbe kuvvet virür evlâsı üzümdür daḥı ḥurmadur almadur daḥı (9) nardur ammâ kavun 'ilm-i kesbiyenün şüretidür koz daḥı ancılayın (10) ammâ karpuz şüret-i ma'arifdür var fehm eyle ḥuşuşiyeyi et'ime (11) daḥı ḥuşuşiyeyi eşribe bâkisin anuñ üzerine kıyâs eyle (12) ammâ geyecekler pes anuñ olup şâfî olması delâlet ider (13) ḡalbinün ve nefsinün ḡalbinün şâfâsına daḥı delâlet ider hilâfete [66b] 1) kaçan görse kim hırkası zâyi' oldu yâhūd uğurlandı eyle (2) gerekdir ki ḡalini añlaya bu bir ulu muşibetdür ki aña yetişdi (3) shevâta meşğul olup şeytân üzerine musallaḡ olmağıla (4) eger kendüyi şayru görse bile kim ḡalb şayrudur ba'zı ḡayâl-i (5) zemîmeyi işlemekten eger görse kendüyi kim öldi yâhūd (6) bir kimseyi öldürse bile kim ol nefsdür maḡlûb olup ölü gibi (7) lâkin kaçan ol nefis bir sâ'at hevâsin gine dirilür (8) iy kâşki olaydı gine</p>

<p>işlemek ile eger görse kim kendü öldi yāhūd bir kimse öldürdi bile kim (18) ol nefsdür mağlūb olup ölü gibi oldı lakin kaçan ol nefis bir sā'at hevāsı (19) bula gine dirler kāşkī ne olaydı dirilmeyeydi pes nefis bir yılan gibidür kaçan aña (20) şovuğ ursa uyuşur ölü gibi olur kaçan aña güneş ursa yāhūd ıssısı doğunsa [3b] 1) harekâta [?]¹² gerekmez sâlik kim nefsün emrinde tesâhül ide</p>	<p>dirilmeyeydi pes nefis bir ilan (9) gibidür kaçan aña sovuğ yetişse uyuşur ölü gibi olur kaçan aña (10) güneş ıssısı toğunsa harekete gelüp zarar kıılır pes gerekmez (11) sâlike kim nefsün emrinde tesâhül ide</p>
<p>[3b] zîrâ sâlikün (2) kaçan nefsinün zabtından bir sā'at gâfil olsa yine evvelki hâline da'vet ider pes lâzımdur (3) sâlike dâ'im nefsinün hâlini mülâhaza ide ta kim nefis muktezâsınca kendü bir şey'i (4) şadır olmaya ol dağı nefsün mekrinden ve hıdâ'ından emîn olmaya zîrâ nefis[ün] (5) bir harekâtda kim hevāsı muktezâsınca işleye yāhūd bir kelimeyi ki kendü haṭṭı¹³ ile (6) söyleye yāhūd kendü fazîletlerinden bir fazîleti izhâr eyleye nice yıllık 'ibâdet (7) zâyi' olup bâtil eyler pes anuñ şalâhiyyet göründüğine mağrūr ola kaçan(8) ol nefsi sen taḥrîk idüp incitseñ dürlü dürlü yirlerde tecrübe itseñ (9) bilürsin ki anuñ içinde ne kadar ahlâk-ı zemîme maḥfî ve mestür imiş</p>	<p>[66b] zîrâ sâlikün kaçan nefsinün (12) mazbatından bir sā'at gâfil olsa yine evvelki hâline da'vet (13) ider pes lâzımdur sâlike kim dâyim nefsinün hâlini mülâhaza [67a] 1) ide ta kim nefis muktezâsınca kendüden birisi şadır olmaya (2) dağı ol nefsinün mekrinden ve hıdâ'ından emîn olmaya (3) zîrâ nefsinün bir hareketde kim hevāsı muktezâsınca işleye (4) yāhūd bir kelimedede kim kendü haṭṭıla söylese yāhūd kendü (5) fazîletlerinden bir fazîlet izhâr eyleye niçe yıllık 'ibâdeti (6) zâyi' kıılup bâtil eyler pes anuñ şalâhiyyeti şüretinde (7) göründüğine mağrūr olma kaçan ol nefsi sen tecrübe idüp (8) taḥrîk itseñ dürlü dürlü yirlerde bilürsin kim anuñ içinde (9) ne kadar ahlâk-ı zemîme maḥfî ve mestür imiş</p>
<p>[3b] dünyâ necâset şüretinde görünür pes eger sâlik görse kim geyesisine necis bulaşsa (11) ya eline yāhūd ayağına bilsün ki dünyâyâ meyl itdi kaçan görse kim cennete girer bilsün ki(12) 'âlem-i ḳalbe girdi dağı tağrîḳden ḳurtulup 'âlem-i cem'e yetişdi eger cehennemi görse (13) bilsün ki maḳâm-ı nefse düşdi dağı anuñ hevāsına nesne tâbi'</p>	<p>[68b] dünyâ necâset şüretinde (11) gözüdür pes eger sâlik görse kim geyesisine necis (12) bulaşmış yāhūd eline yāhūd ayağına bilsün kim dünyâyâ (13) meyl itdi kaçan görse kim cennete girür bilsün ki 'âlem-i ḳalbe [69a] 1) girdi dağı tefriḳadan ḳurtuldu 'âlem-i cem'e yetişdi eger cehenneme (2) girse bilsün kim maḳâm-ı nefse düşdi dağı</p>

¹² İlgili bölüm karalandığı/silindiği için okunmaz haldedir.

¹³ haḳḳı ile şeklinde yazılan kelime bağlam gereği haṭṭı şeklinde okunmuştur.

<p>oldı daḥı gerekdür (14) sâlike kim bile kim her âdem cem' olmışdur cemî' 'avâlimden pes 'âlemde hiçbir şey' (15) yokdur illâ ol şeyden anda bir nesne vardur pes ol sâlik az az riyâzeta (16) ḥalâş bulup ḳurtılır her nesneden kim aña müte'allık olmışıdı 'âlem pes sâlik (17) ḥâlini fehm ider daḥı şerefile ve tenezzülâtını vâkı'alarından aña daḥı nefsinüñ (18) ve ḳalbinüñ ḥarekâtından ve sekenâtından daḥı her kim ki zeyrekdür ḥâzıru'l-ḳalbdür şol (19) nesnelere kim andan zâhir olur ḥâlini ri'âyet itdügi vaḳtda Allah ile zâhirde (20) bātında ol kişiler vâkı'asını kendü vicdânından ve kendü ḥâlâtından pes muḥtâc (21) olmaz her şey'i tafşîl itmege daḥı aña bu miḳdâr beyân itmek kifâyet ider</p>	<p>anuñ hevâsına (3) tâbi' oldı daḥı gerekdür kim sâlike bile kim her âdemi cem' olmışdur (4) cemî' 'âlemden pes 'âlemden hiçbir şey' yokdur illâ ol şeyden (5) anda bir nesne vardur pes ol sâlik az riyâzeta berekâtıla (6) ḥalâş bulup ḳurtılır her nesneden kim aña müte'allık olmışıdı (7) 'âlemden nicekim yukarı beyân olundu pes sâlik ḥâlini fehm (8) ider daḥı teraḳḳiyâtını daḥı tenezzülâtını vâkı'alarından daḥı (9) nefsinüñ ve ḳalbinüñ ḥarekâtından ve sekenâtından daḥı her kim ki (10) zeyrekdür ḥâzıru'l-ḳalbdür şol nesnelere kim andan zâhir olur (11) ḥâlini ri'âyet itdügini vaḳtda Allâh ile zâhirde ve bātında (12) ol kişi bilür vâkı'asını kendü vaḥdânından ve kendü ḥâlâtından (13) pes muḥtâc olmaz vâkı'âtından her şey' tafşîl itmege daḥı [69b] 1) aña bu miḳdâr beyân itmek kifâyet ider</p>
<p>[3b] 23) ḥuṣûşâ kim ḥayâl üzerine ṭarî olan nûrlardan daḥı şeyḥ Şiblînüñ [4a] 1) ol beytini ḥıfz eyle eger ṭalib ve sâlik himmetiñi fenâ bulmağa cehd eyle daḥı madâmki saña (2) şey' vâkı'olmak temenni itseñ pes sâlik ṭarîḳ-i fenâda pes himmetiñi mücerred eyle keşf-i (3) kevniyye daḥı kerâmât-ı 'ayâniyye itmekden kim anlar ḥaḳâyıḳ-ı ilâhiyyeye daḥı ṭaliblerüñ muvâfıḳı (4) ya'ni teraḳḳî kesilecek yirleridür daḥı ma'âric-i ebediyye ve ma'ârif-i ḥaḳîḳiyye ve sermediyye (5) merâtibine şâ'id olıcılarıñ mevâni'dür daḥı ittibâ' it zâhirüñle daḥı bātınuñla (6) daḥı sırıñla Ḥabîbullâh Muştafâ'ya kim anuñ gözi ırılmadı el-'âlemiñüñ müşâhedesinden</p>	<p>[70a] ḥuṣûşâ kim ḥayâl üzerine ṭarî olan nûrlardan (7) daḥı Şeyḥ Şiblînüñ ol iki beytini ḥıfz eyle eger ṭalib-i (8) vişâl-iseñ himmetüñi fenâ bulmağa cehd eyle daḥı bil madâmki (9) saña bir şey' vâkı'olmak temenni itseñ sen sâlik degülsin (10) ṭarîḳ-i fenâda pes himmetüñi mücerred eyle küşüfât-ı kevniyye (11) daḥı kerâmât-ı 'ayâniyye temenni itmekden kim anlar ḥaḳâyıḳ-ı (12) ilâhiyye ṭaliblerüñ muvâfıḳı ya'ni teraḳḳîden kesilecek yirleridür (13) daḥı ma'âric-i ebediyye ve ma'ârif-i ḥaḳîḳiyye ve sermediyye [70b] 1) merâtibine şâ'id olıcılarıñ mevâni'idür daḥı ittibâ' it zâhirüñle (2) daḥı bātınuñla daḥı sırıñla Ḥabîbullâh Muştafâya kim (3) anuñ gözi ırılmadı rabbi a'lanuñ müşâhedesinden daḥı (4) iltifât itmedi hiçbir nesneye dünyâsından ve âḫiretinden (5) tañrıñıñ şalavâtı ve</p>

(7) daḥı iltifāt itmedi hiçbir nesneye dünyāsından ve aḥiretinden tañrınıñ şalātı ve selāmı (8) anuñ üzerine olsun daḥı aña şabr kıla tābī‘ olup mensūb (9) olanlaruñ üzerine olsun tā kim rūzī kıla saña Ḥaqq te‘alā ‘ālī fażiletlerinden (10) şol nesneleri kim anuñla teraqqıyyāt-ı ebediyyeye müstaḥaqq ola	selāmı anuñ üzerine olsun kim (6) tā kim rūzī kıla saña Ḥaqq te‘alā ‘ālī feyzlerinden şol (7) nesneleri kim anuñla teraqqıyyāt-ı ebediye müstaḥıqq olasn
---	--

Sonuç

Bu mukayeseli değerlendirmeden de açık bir biçimde izlenebileceği üzere Tabirü’r-rüya ismiyle kaydedilmiş eser, Vasaya Tercümesi ile birebir denebilecek ölçüde benzerdir. Bu benzerlik, bir başka gerekçeye dayandırılmayacak kadar net bir biçimde ortadadır. Bu karşılaştırmanın ardından artık iki farklı isimle kayda geçmiş nüshaların benzerliğinden değil ayniliğinden söz etmek daha doğru olacaktır. İki el yazması arasındaki ufak tefek farklılıkların söyleyiş, anlatım, üslup farkından öte bir izaha ihtiyacı bulunmamaktadır. Elbette aynı eserin farklı zaman dilimlerinde, belki farklı coğrafya ya da bölgelerde, farklı müstehsahler eliyle çoğaltılmış kopyalarında benzemezliklere rastlamak mümkündür. Bu karşılaştırmalı değerlendirmede görülen uyumsuzlukların fazlalık ya da eksikliklerin bu ve benzeri nüansların ötesinde yorumlanabilmesi oldukça güçtür.

Tüm bu değerlendirmelerle ortaya konmak istenen durum bir hatayı keşfedip bunun ilanına gayret etmek değildir. Çalışmanın gayesi, tarihî metin çalışmalarının önemli basamaklarından biri olan katalog üretiminin hayatiyetine dikkat çekmektir. Bu dikkatin yanı sıra, bu sahanın araştırmacılarının bilim insanı tecrüsesünün bir yansıması olarak elde ettikleri her bilginin çeşitli yönlenleriyle yeniden değerlendirmesini -bir bakıma sağlamasını- yapmaları gerektiğini bir örnek üzerinden açıklamaktır. “Sahip olunan bu kültürel mirastan en iyi şekilde yararlanmak için bilim insanının bu eserlere rahatça ulaşabilmesini sağlamak gerekir. Bunun da en iyi yolu bu eserlerin bibliyografik künyelerinin doğru tespit edilmesi ile elde edilen yazma eser kataloglarıdır. Osmanlı İmparatorluğu’nun son döneminde ve Cumhuriyetin ilk yıllarında başlayan profesyonel anlamda yazma eser kataloglama çalışmaları ne yazık ki istenen sonucu verememiştir.” (Kara, 2009: 2). Tarihî metinlerin kataloglanması son derece zor ve zahmetli bir iştir. Katalog üretiminde tüm eserin okunup değerlendirilmesi elbette mümkün değildir. “Yazma eserlerin kimlik bilgilerinin yer aldığı bu katalogların belli bir tertip ve standarda uygun hazırlanması özellikle bilimsel araştırma(cı)lar açısından çok önemlidir. Bu tür çalışmalarda eserlerin tavsifi yapılırken eserin bir araştırmacı için önem arz edebilecek bütün özellikleri (bulunduğu yer, kütüphane ve koleksiyon adı, müellif veya müstehsah bilgisi, telif veya istinsah tarihi, ebatları, cilt özellikleri, satır ve sütun bilgisi, baş ve son bilgisi, eserin dili, varak sayısı, yazı bilgisi, süslemeleri vs.) bir sistem dâhilinde verilmeye özen gösterilmelidir. Kullanılan ifadeler açık ve net olmalı, anlaşılmayan, muğlak ifadeler yer verilmemelidir. İşlevsellik açısından hazırlanan kataloğa kişi ve eser adlarına göre bir dizin eklenmesi de diğer bir elzem husustur. Âdetle olmadığı hâlde farklı bir yol izlenerek eserlerin

muhtevaları hakkında indî ve hatalı bilgilere yer verilmemelidir.” (Babaarslan, 2016: 17). Hatalı bilgiler eserin müellifi, eserin ismi gibi temel konularda gerçekleştiğinde bu bilgi, ilk düğmesi yanlış iliklenmiş bir gömlek gibi sonradan düzeltilen ihtimalini ortadan kaldıran bir etki de doğurabilmektedir. Silsileleşen bu yanlış ortaya konan tüm çalışmalara referanslar yoluyla sirayet edebilmektedir.

Tabirü’r-rüya örneğinin bir başka özel durumu da aslında müellifin katalog bilgisinde yer alan bilginin aksine herhangi bir Türkçe eser kaleme almamış olmasıdır. Çalışmanın girişinde katalog bilgisinde eserin müellifi olarak kayda geçen Zeyneddin Hafi’nin hayatı ve eserleri hakkında kısa bilgi verilmesinin nedeni de bu durumu göstermektir. Anadolu sahasına eğitim, irşat, eser yazımı vb. nedenlerle hayatı boyunca ziyaretine dair elimizde bir bilgi bulunmayan Hafi’nin ortaya koyduğu eserler Arapça ya da Farsça eserlerdir. Hafi’nin bugüne ulaşan eserleri arasında Osmanlı Türkçesi’ne tercümesi yapılan tek eseri Vasaya olmuştur. Vasaya’nın bugün kütüphanelerimizin el yazması bölümlerinde bulunan örnekleri çalışmada zikredildiği için burada yeniden verilmeyecektir. Bu çalışma ile şu ana kadar yapılan yayınlarda işaret edilen Vasaya Tercümelerine bir yenisi de eklenmiş oldu. Değerlendirme bölümünde kullanılan ve çeviriyazıya aktarımı yapılan Beyazıt Devlet Kütüphanesi, Nadir Eserler kısmında Veliyyüddin Ef., V2892 arşiv numarası ile kayıtlı bulunan eser, Vasaya Tercümeleleri arasında gösterilmelidir. Hafi’nin El-Vasaya’l-Kudsiyye adlı eserinin orijinali üzerinde bir çalışma 2001 yılında Türkiye’de yapılmıştır. Yüksek lisans tezi olarak çalışılan bu eserde Bekir Köle, Zeyneddin Hafi’nin hayatı, eserleri, tesirleri ve tasavvuf anlayışını verdikten sonra *Kudsi Vasiyetler* başlığı ile Vasaya’yı Türkçeye tercüme etmiştir. Değerlendirme başlığı altında yaptığımız karşılaştırmaya katkı olması bakımından Köle’nin söz konusu tezinde verdiği şu bilgiler göstermeye çalıştığımız benzerliğin/ayniliğin bir başka yönüyle ortaya konması manasına gelmektedir: “Salik rüyasında hayvanlar görür. Mürid hamama girip kirlerini temizlediğini görürse bu, kalbini temizleyeceğine delalet eder.

Gazap kuvvetini, (rüyasında) siyah köpek veya ayı suretinde görür.

Düşkünlüğü (açgözlülüğü) maymun veya alaca köpek suretinde görür.

Kibri, kaplan suretinde görür.

Kini, deve suretinde görür. Şayet deve onu çiğnerse yahut ısırırsa ve yahut da ondan korktuğu halde yük vurursa ve deve de ona itaat ederse, nefsinin teslimine ve tarikat yüklerini götürmeye tahammül etmeye delalet eder. Ve o deve çıplak, kızıl ve gözleri kara olursa ve deve de ona sevimli gelirse salığın şevkine ve vecdine delalet eder.

Düşmanlığı yılan suretinde görür.

İnsanları dil ile incitmeyi akrep suretinde görür.

Huy edinilmesinden nefret edilen tabii sıfatları, kurbağa ve yeşil kerkentele suretinde görür.” (Köle, 2001: 99).

Gerek şekil yönünden gerekse içerik bakımından ortaya konan tüm bu bilgiler ile Tabirü’r-rüya’nın müstakil bir eser olmadığı, bir Vasaya Tercümesi olduğu anlaşılmaktadır. İfade ettiğimiz gibi gayretimizin maksadı kusur aramak değildir. Bu makale, tarihî metin çalışmaları ile ilgili Türkoloji sahasında daha önce yapılmış farklı sorunları işaret eden çalışmalara bir başka bakış açısı

ile katkı sunmayı amaçlamaktadır. Sahanın araştırmacılarının tarihî metinler üzerinde çalışmalarını hazırlarlarken pek çok noktaya dikkat kesilmeleri; anlayarak okuma, değerlendirme, aktarma, inceleme çalışmalarını doğruya en yakın hale getirmek noktasında kendilerine yardımcı olacaktır. Elbette Güner'in (2017: 48) de ifade ettiği gibi sosyal bilimlerde mükemmel değil mükemmele namzet çalışma vardır. Fakat bu hakikati, olası kusurları örtecek bir gerekçe olarak görmek yerine her yeni çalışmanın mükemmele doğru atılan bir adım olduğunu anlatan bir motivasyon bilgisine dönüştürmek gerekmektedir.

Kaynaklar

- Babaarslan, Gıyasi (2016). Bir Yazma Eserler Kataloğunda Bulunması Gereken Nitelikler, *Journal of Turkish Language and Literature*, Volume: 2, Issue: 2, s. 1-18.
- Güner, G. (2017). Tarihî Metin Çalışmaları İçin Bir Metot Örneği: Codex Cumanicus Yayına Nasıl Hazırlandı?, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 6(1), 43-51.
- Kabadaı, Osman (2018). Kültürel Mirasın Bir Unsuru Olarak Nadir Eserlerin Kataloglanması ve Dijital Ortama Aktarılması: Kazakistan Millî Kütüphanesi Örneği, *II. Uluslararası Kültürel Miras ve Turizm Kongresi*, Taşkent, s. 206-212.
- Kabadaı, Osman (2019). Kazakistan Millî Kütüphanesi (Almatı) Örneğinde Türkçe Nadir Eserlerin Kataloglanması [ERI/2018-009] Projesi, *Uluslararası Türkçe Tarihî Metin Araştırmaları Sempozyumu*, Almatı, s. 171-177.
- Kara, Nizar (2009). *Türkiye'de Yazma Eser Kataloglama Çalışmaları: Türkiye Yazmaları Toplu Kataloğu Projesi (Tüyatok) Örneği*, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Köle, Bekir (2002). *Zeynüddin-i Hafî Hayatı, Sanatı, Eserleri, Tasavvuf Anlayışı ve El-Vasaya'l-Kudsîyye'nin Tahkiki*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Köle, Bekir (2011). *Zeynüddin Hafî ve Tasavvufî Görüşleri*, İnsan Yayınları, İstanbul.
- Şeşen, Ramazan (1994). Türkiye'deki Yazma Koleksiyonları ve Bunların Kataloglarının Neşredilmesi, *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, Prof. Dr. Hakkı Dursun Yıldız Hatıra Sayısı, s. 1-34.
- Tulum, Mertol (2017). *Tarihî Metin Çalışmalarında Usul*, Çizgi Kitabevi, Konya.
- <http://katalog.tdk.gov.tr/details?id=92310&materialType=YE&query=hafi> [Erişim: 14.07.2020]
- <http://yazmalar.gov.tr/eser/tabirur-ruya/95134> [Erişim: 08.06.2020]
- <https://library.mef.edu.tr/tr/kutuphane-terimleri-sozlugu> [Erişim: 26.06.2020]
- <https://sozluk.gov.tr/> [Erişim: 26.06.2020]

Tabirü'r-rüya Birinci Bölüm Tıpkıbasım

